אוצר מדרשים — מדרש פטירת משה רבינו ע״ה

מדרש פטירת משה רבינו ע״ה

[בית המדרש חדר ו׳ נוסחא ב׳]

כתיב רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה (משלי ל״א:כ״ט) כנגד מי אמר שלמה המקרא הזה, לא אמרו אלא כנגד משה רבינו ששקל הקב״ה כל הצדיקים כנגדו והיה משה מכריע את כלם. מה עשה הקב״ה מרוב חבתו של משה הביא כל מעשה בראשית ונתנם בכף מאזנים ומשה בכף מאזנים השני והיה משה מכריע את כולם. אדם ומשה למה היו דומים לשני רופאים גדולים, אחד מהם נשכו נחש ולא היה יודע עיקרין לרפא את עצמו ומת, ואחד מהם כל מי שהנחש נושכו היה מרפא אותו, איזה גדול, לא זה שהוא מרפא את הכל? כך אדם הראשון מה כתיב בו הנחש השיאני ואוכל ומת בעטיו של נחש, אבל משה עשה נחש נחשת וכל מי שהנחש נושכו היה מביט בו ונתרפא, שנאמר והיה כל הנשוך וראה אותו וחי, הרי משה גדול מאדם הראשון. נח ומשה למה הם דומים לשני בני אדם שהביאו דורון למלך, נכנס הראשון ונטל המלך מידו והריח לו ולא נתקבל עליו, נכנס השני וכיון שנטל המלך מידו א״ל הוי יודע שנסעוד אצלך בכל יום שתי פעמים ערבית ושחרית, כך היה נח כשהיה מקריב קרבן לפני הקב״ה כתיב וירח את ריח הניחוח וגו׳, אבל משה כשהקריב קרבן א״ל הקב״ה הוי יודע שנסעוד אצלך בכל יום שתי פעמים, שנאמר את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים, הרי משה גדול נח. אברהם ומשה למה הם דומים למטרונה אחת שהיו לה שני בנים אחד מהם נטל כלי קוזמריאה והלך ומשכנן לאחר, ואחד מהם הלך ופדה אותן, איזה מהם חביב לא זה שפדאם? כך אברהם אבינו בשביל דבר אחד משכנן והשכין את ישראל במצרים שנאמר ויאמר לאברם ידוע תדע וגו׳, אבל משה הלך ופדאן שנאמר שלח משה עבדו אהרן אשר בחר בו. יצחק ומשה למה הם דומים לנר ועששית, הנר כבה מהערב והעששית היתה דולקת עד הבקר, איזה מהן גדול לא עששית? כך יצחק בשביל שהביט בשכינה כהו עיניו, אבל משה עלה למרום ונסתכל בדמותו של הקב״ה שנאמר ודבר ה׳ אל משה פנים בפנים, ומה כתיב ומשה בן מאה ועשרים שנה לא כהתה עינו ולא נס לחו, הרי משה גדול מיצחק. יעקב ומשה למה הם דומים לשני בני אדם שירדו לקיניגין, אחד מהם תפש את הארי ועשה עמו מלחמה ונצחו הכישו הארי, ואחד מהן ירד לקיניגין שהיה מלא אריות, כשראו אותו הלכו ועטרו לו עטרות ונפלו לפני רגליו, איזה מהם גדול, לא זה שנפלו לפני רגליו? כך יעקב ירד מלאך אחד ועשה עמו מלחמה ואעפ״י שנצחו הכישו שנאמר ויזרח לו השמש והוא צולע על יריכו, אבל משה עלה למרום וראו המלאכים וברחו מפניו שנאמר עלית למרום שבית שבי, הרי משה גדול מיעקב. יוסף ומשה למה הם דומים לנזיר ושכרן, נזיר היה לו חבית של יין בתוך ביתו פקדון, ושכרן היה לו חבית של יין בתוך ביתו, בא יוה״כ ונתענו שניהם מן היין איזה מהם גדול לא זה השכרן? כך היה יוסף נזור מאשת אדוניו שנאמר ואיך אעשה הרעה הגדולה וגו׳, אבל משה היתה אשתו עמו ולא שכב עמה הרי משה גדול מיוסף (שפירש ממנה משעת מתן תורה).

ולא עוד אלא ששקלו הקב״ה עם כל מעשי בראשית שברא בששת ימי בראשית והיה משה מכריע אותם. כיצד ביום הראשון ברא הקב״ה אור שנאמר ויקרא אלהים לאור יום ובמשה כתיב ויקרא אל משה, כי התורה נמשלה לאור שנאמר כי נר מצוה ותורה אור. עלה משה למרום ושבה אותו (לאור היא תורה) שנאמר עלית למרום שבית שבי, איזה גדול השביה או מי ששבה אותה, הרי משה גדול מן האור. ביום השני ברא הקב״ה רקיע וכתיב ביה ויקרא אלהים לרקיע שמים, ובמשה כתיב ויקרא אל משה, הרי שניהם שוים, משל לשני בני אדם האחד היה לו רשות לילך בתוך חצרו של חבירו והאחד אין לו רשות לילך, כך הרקיע אין לו רשות לילך בארץ אבל משה עלה לרקיע, הרי משה גדול מן הרקיע. ביום השלישי ברא את המים שנאמר ולמקוה המים קרא ימים ובמשה כתיב ויקרא אל משה, הרי שניהם שוים, משל לשני איפרכין שהיו מהלכין בדרך אחד מהם הטמין לגיונותיו מפני חבירו והאחד עבר, כך משה כשראה אותו הים ברח שנאמר הים ראה וינס הרי משה גדול מן הים. ביום הרביעי ברא הקב״ה מאורות שנאמר ויברא אלהים את שני המאורות וגו׳ וכתיב בהם לכלם שמות יקרא (תהילים קמ״ז:ד׳), ובמשה כתיב ויקרא אל משה, הרי שניהם שוים, משל למלך שהשיא את בתו בא העבד להאיר את הפנס (עששית) לפני הכלה ולא הניחו החתן, כך אמר משה לפני הקב״ה אין רצוני שיאירו שמש וירח אלא אתה שנאמר וה׳ הולך לפניהם יומם, הרי משה גדול מן המאורות. בחמישי ברא ה׳ בהמה ועופות, והביאן משה ושחטן לישראל שנאמר הצאן ובקר ישחט להם, איזה גדול השוחט או הנשחט הרי משה גדול מהם. התחיל לברך משה כל שבט ושבט בפני עצמו וכו׳ (כמו בפטירת

משה נוסחא א', לעיל), ואל יעלה על לב איש שמשה רבינו היה מצטער על אכילת הפירות מא"י, כי הכל רמז לקיום המצות הנוהגות בה יותר משאר הארצות, לפי שהיא חביבה מכל הארצות שנאמר אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד וגו' והיא נבראת תחלה שנאמר עד לא עשה ארץ וחוצות אלו מדברות, וראש עפרות תבל זו א"י שנקראת ארצו של הקב"ה, שנאמר משחקת בתבל ארצו. ולמה נקרא שמה תבל שהיא מתובלת בכל דבר, שבכל הארצות יש בזו מה שאין בזו, אבל א"י אינה חסירה כלום שנאמר לא תחסר כל בה. ד"א למה נקרא שמה תבל על שם תבלין שבתוכה זו תורה שנאמר הנחמדים מזהב ומפז רב, וכן ארז"ל בבראשית רבה שם האחד פישון הוא הסובב את כל ארץ החוילה אשר שם הזהב, א"ר יהושע בן לוי חוילה זו א"י, ולמה נקרא שמה חוילה מפני שמיחלת להקב"ה שנאמר הוחילי לאלהים כי עוד עודנו. אשר שם הזהב זו תורה שנאמר וזהב הארץ ההיא טוב, א"ר יוחנן מכאן שאין תורה כתורת א"י ואין חכמה כחכמת א"י. שם הבדולח ואבן השהם, יכול כבדולח של פטמים דכתיב ועינו כעין הבדולח? יגיד עליו רעו ואבן השהם, מה שהם אבן טובה דכתיב אבני שהם אף בדולח אבן טובה. שם הבדולח שם תלמוד תורה והגדות תקופות וגימטריאות, לכך היה משה רבינו מתאוה לראותה והיה אומר אעברה נא ואראה את הארץ הטובה זו א"י, ההר הטוב הזה והלבנון זה בית המקדש שנקרא לבנון על שם שמלבין את עונותיהם של ישראל, שנאמר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו וגו'. וכן ארז"ל מפני מה נתאוה משה לכנוס לארץ וכי לאכול מפריה היה צריך או לשבוע מטובה, אלא כך אמר משה הרבה מצוות נצטוו לעשות ואין מתקיימות אלא בארץ, אכנס לארץ כדי שיתקיימו כולם על ידי, א"ל הקב"ה משה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר עליהם, מעלה אני עליך כאלו עשיתם וקיימתם כולם (סוטה י"ד). יכול באחרונים ולא בראשונים ת"ל ואת עצומים יחלק שלל, אחלק לו ברבים, שאני נותן לו שכרו כאברהם יצחק ויעקב שהיו עצומים בתורה ומצות, תחת אשר הערה למות נפשו, שמסר נפשו למיתה בשביל ישראל שנאמר ואם אין מחני נא מספרך וגו', והוא חטא רבים נשא לכפר במעשה העגל, ולפושעים יפגיע, לבקש רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה, ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר אל תפגע בי. עד כאן עלתה לו רגע ומחצה וכו' (עי' לעיל שם).

אין זה כ"א בית אלהים, אמרו רבותינו אותו יום שנתקרבה מיתת משה רבינו העלהו הקב"ה לשמי מרומים והראה לו מתן שכרו ומה שעתיד להיות (מכ"י רפאפורט בהקדמת יעלינעק לבית המדרש ח"ו צד xxii, ע"ע משיח). עמדה מדת רחמים לפני מרע"ה וא"ל אבשרך בשורה טובה תשמח בה, הפנה נגד כסא רחמים פניך וראה, הפנה פניו נגד כסא רחמים וראה הקב"ה בונה בית המקדש באבנים טובות ומרגליות, ובין אבן לאבן זיו השכינה שהוא טוב מן המרגליות, ומשיח בן דוד עומד בתורה ואהרן אחיו עומד על רגליו ומעילו עליו. דבר אהרן עם משה באה העת אל תגע בי כי מן השכינה אני מתירא עליך כי לא יכנס אדם לכאן עד שיטעום טעם המות ויתן נשמתו למלאך המות, נפל על פניו לפני הקב"ה כששמע דברי אהרן וא"ל רבש"ע תן לי רשות לדבר עם משיחך בטרם אמות, א"ל הקב"ה למט"ט לך למד אותו שמי הגדול כדי שלא יאכלנו להט השכינה, כיון שראו אותו משיח בן דוד ואהרן אחיו הבינו כי ה' למדו שמו הגדול, ועמדו לפניו משיח ואהרן וא"ל ברוך הבא בשם ה', שאל משה למשיח בן דוד ואמר לו הקב"ה יבנה ביהמ"ק בארץ לישראל וכן אני אראהו שיבנה ביהמ"ק בידו בשמים. א"ל משיח למשה, משה! יעקב אביך ראה הבית שיבנה בארץ וראה הבית שיבנה הקב"ה בידו בשמים והבין בכל מאדו, כי הבית שיבנה הקב"ה בידו בשמים ובאבנים טובות ומרגליות ובזיו השכינה הוא הבית אשר יעמוד לישראל לעולם ולעולמי עולמים עד סוף כל הדורות. וכן דבר בלילה אשר ישב על האבן וראה ירושלם בנויה בארץ וירושלם בנויה בשמים, וראה עומד ליעקב אבינו ודבר הקב"ה ליעקב, יעקב בני! בזאת העת נצבתי עליך עד אשר יתיצבו בניך לפני, שנאמר והנה ה' נצב עליו, ובישראל כתיב ויתיצבו בתחתית ההר, אתם נצבים היום, וכאשר ראה יעקב ירושלם אחת בארץ ואחת בשמים אמר כי אין זה אשר בארץ כלום שנאמר אין זה כי אם בית, אין זה בית שיעמוד לבני לדורי דורות כי אם אותו בית אלהים שהוא בונה בידיו, ואם אתה אומר הקב"ה יבנה לו ביהמ"ק בשמים בידיו, כך בידיו יבנה אותו בארץ שנאמר מקדש ה' כוננו ידיך. כאשר שמע מרע"ה הדברים האלה מכח (מפי?) משיח בן דוד שמח שמחה גדולה והחזיר פניו אצל הקב"ה וא"ל רבש"ע מתי תרד ירושלם זו הבנויה למטה? א"ל הקב"ה העת [תראה] אותה לא הגדתי לבריה לא לראשונים ולא לאחרונים ולך אני מגיד, א"ל רבש"ע תן לי רמז מן המעשים א"ל הקב"ה אזרה את ישראל בראשונה במזרח בשערי הארץ ויתפזרו בארבע פנות העולם בין כל האומות ויתקיים בהם מקרא שכתוב אם יהיה נדחך וגו' ואוסיף ידי שנית ואקבץ את אשר הלכו עם יונה בן אמתי אל ארץ הפתרוסים ואשר יהיו בארץ שנער ובחמת ובעילם ובכוש וגו', שנאמר יוסיף ה' שנית ידו וגו'. באותה שעה ירד משה מן השמים שמח וירד מלאך המות אחריו ולא נתן רוחו ונשמתו למלאך עד אשר הראהו הקב"ה פניו ונתן נשמתו להקב"ה בלב שלם ובנפש חפצה, הוי אין זה כי אם בית אלהים וגו'.